

TAMMI

HANNU MÄKELÄ

Muistan

OTAVAN AIKA

Hannu Mäkelä

Muistan

OTAVAN AIKA

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI

HELSINKI

© Hannu Mäkelä ja Kustannusosakeyhtiö Tammi 2015

ISBN 978-951-31-8441-4

Painettu EU:ssa

”Matkassa on aina se kohta josta eteenpäin
se kuluttaa itsensä loppuun.”

SAMULI PARONEN

I

1

Alku aina hankalaa?

AAMULLA SYYSKUUN alussa 1967 lähden ensimmäisen kerran töihin Otavaan. Matka ei ole vaikea, hyppään vain tuttuun sinivalkeaan turistibussiin, jota Suomen Turisti-auto Oy edelleen liikennöi Munkkivuoreen jonkin erityissopimuksen avulla. Se eroaa täysin Helsingin Liikennelaitoksen busseista ja tuo mieleen lähinnä maaseudun linjat. Minä olen siihen jo tottunut, lähden ja jätän Maikin vielä hetkeksi hoitamaan lasta. Toki hänenkin pitää pian kiirehtiä Ateneumiin opintojaan jatkamaan, muttei niin aikaisin kuin minun.

Laurille on saatu hoitopaikka ja tämä uusi järjestely tuntuu heti kaoottiselta. Miten noin pieni, alta vuoden vanha, voi olla erossa meistä pitkän päivän? Mutta Maikin on saatava ammatti ja minun taas alettava päivätö, jotta voimme elää niin kuin tavallisten ihmisten kuuluu. Nyt voisin keskittyä työntekoon ja omaankin työhöni eikä minun tarvitsisi enää repiä rahaa arvosteluista: 10 markkaa kirja Arvostele vasta kirjaluettelosta. Lauri itkee, kun häntä viedään, saan kuulla, mutta lohdutan itseäni sillä, että olen itsekin alkanut

itkuisen urani Ebeneserin vauvaosastolla 40-luvulla. Laihakin lohdutus lienee tyhjää parempi.

Pysäkiltä, joka on Ulvilantien hirttosilmukan alussa, pääsee vielä istumaan. Yritän aina istua oikealla puolella taaempana, ja näin itse asiassa on yhä, jos bussiin vielä joskus joudun. Miksi, sitä en tiedä. Jotain perisuomalaista siinä taitaa olla.

Tajuan liiankin hyvin, että kyse on ensimmäisestä päivästä toivetyöpaikassani, ja vaikka yritän olla ajattelematta sitä, tuttu pieni jännitys ja pelkokin pitää minua otteessaan. Bussi numero 20 kulkee aamuruuhkassa nytkähdellen ja ihmisiä pakkautuu sisään myös Meilahden välipysäkeiltä, muttei monia, koska muista täysin poikkeavaa Suomenlipun näköistä turistibussia ei mielletä julkiseksi kulkuvälineeksi. Ruuhkan läpi raahautuen bussi lopulta pääsee Simonkentälle, jossa purkaa lastinsa ja jää odottamaan uutta palatakseen taas Ulvilantien silmukalleen.

Lähden kulkemaan Annankatua kohti Otavaa, ja vähitellen opin tuntemaan Annankadun jokaisen liikkeen näyteikkunan ja niiden vaihtuvan tai sitten ikuisesti saman tarjonnan. Kuljen oikeaa puolta ja myös palaan oikeaa, joka Simonkentältä päin kulkiessa olisi vasen. Täten kadun kummatkin puolet tulevat yhtä tutuiksi.

Kun ylitän Lönnrotinkadun, alkaa siitä todella jykevien talomassiivien muuri. Vasemmalla puolella on Vanha kirkko ja sen avara, valtavien lehtipuitten kansoittama puistikko, jonne ruttoon kuolleita aikanaan haudattiin. Muutama hautakivi on yhä näkyvissä. Olen aiemminkin viehättynyt niistä ja käynyt lukemassa niiden ruotsinkielisiä tekstejä: ”Det är blott den dygdiges lidande som tager sin ände vid grafven.” Sen näkyy muuan kauppias vaimonsa muistoksi

sanelleen. Jotensakin hupaisan lauseen saan myöhemmin liitetyksi jopa runokirjaan; kauppias olisi ehken voinut lievit-
tää vaimonsa vuorokautista raadantaa ja kärsimystä? Niin
tai näin, muistan varmaan siksi lauseen yhä.

Mutta minun päivittäisestä kärsimyksestäni ei ehkä aivan
vielä olisi tuleva noin äkillistä loppua. Näin ainakin toivon.
Ainakaan en vielä odota kärsimystä, vaikken käsitä mihin
kykyne uudessa työssä riittävät. Itse asiassa käsitän, etten ole
kenenkään kanssa puhunut tulevan työni luonteesta sanaa-
kaan; en lainkaan tiedä, mikä minua odottaa; millaiseen
työhön minut Haavikko määrää.

No, se selviäisi kohta.

Vilkaisen vielä Bulevardilla olevaa WSOY:n komeaa
rakennusta ja tunnen sääliä tätä vanhahtavaa ja vanhan-
aikaista kustantamoä kohtaan. Olkoon suurin, komein, rik-
kain ja tunnetuin; uuden kirjallisuuden luojaksi siitä ei enää
ole! Sen olen jo WSOY:n julkaisemista kirjoista ymmärtänyt.
Taantumuksen ilmapiiriin on kustantamossa valtaa pitävät ja
keskenään riitaisat perheet saaneet aikaan. Moderni-sana ei
tunnu kuuluvan heidän kieleensä muuten kuin kirosanana.

Minä olen moderni, Otava on moderni... Hitunen ylpeyttä
ei nyt ole pahaksi, kerron itselleni. Kun pääsen Uuden-
maankadulle, näen vastapäätä kadun oikealla puolella sen
jugendhenkisen graniittilinnan, josta on tuleva työpaikkani.
Se sijaitsee WSOY:n takana, pimeämmällä, ahtaammalla ja
meluisammalla kadulla, kuten jäljessähiipivälle, pienem-
mälle ja köyhemmälle kustantamolle kuuluu.

Avaan raskaan oven ja löydän vasemmalta vahtimestarin
kopin, jonka vierellä istuu myös puhelinkeskus, sen kaksi
naista. Kerron kuka olen ja minne minun pitää mennä.
Vahtimestari nyökkää, päästää minut eteenpäin; mitään

kulkukortteja tai työpassin näköisiä ei täällä käytetä, pelkkä olemus ja uskottava sana riittää.

Tiedän, että minua odottaa Pekka Suhosen jäljiltä jäänyt tyhjä tuoli huoneessa joka sijaitsee kolmannen kerroksen kirjaston kupeella. Siellä olen ehtinyt käydä jo sen verran toimittajia kiusaamassa, että osaan kulkea huoneeseen itse. Niinpä kapuan portaat, vaikka se ottaakin tupakan kuluttamille keuhkoille ja hengästyneenä pääsen kuin pääsenkin tuttuun huoneeseen, josta olisi tuleva uusi kotini, jos työstäni selviäisin. Sen luonteesta ja omista kyvyistäni minulla ei ole vielä mitään käsitystä.

Suhosen tuoli on todellakin tyhjä. Muistan miten istun Pekan kanssa ja juomme viiniä ja hän katsoo minua huolekkaaseen tapaansa, tietää jo että minä perisin hänen työnsä ja sanoo hyvin hillitysti: – Varoitin sinua Haavikosta. Ei mitään muuta, sillä Pekka on sellainen: alati kohtelias, arvelvainen. Ja koska tarkempaa selitystä ei seuraa, ajattelen silloin, etteivät heidän kemiansa vain ole kohdanneet, niin kuin tuo upouusi lause kuuluu.

Työaika alkaa puoli yhdeksältä, kello on vartin yli kahdeksan. Huone on tyhjä ja hiljainen, tuntuu ettei kerroksen tässä päässä ole vielä ristinsielua. Avaan ikkunan ja Uudenmaankadun autoliikenteen melun kumu ja suhu heittäytyvät heti huoneeseen. Sytytän savukkeen ja vedän muutaman haiun ja suljen sitten ikkunan. Autojen ääni muuntuu taustaääneksi, lähes tasaiseksi ja silloin tällöin pysähtyväksi ja jotenkin nytkähteleväksi kuminaksi, josta on tuleva kiintein osa Otavan aikaani. Niin vain on, että Uudenmaankadun liikenne ei talossa vaimene kuin juhlapyhinä tai keskiyöllä.

Käytävästä ja kirjastosta alkaa kuulua nopeita askeleita ja raollaan oleva ovi avautuu ja sisään sujahtaa laihankalpea

mies jonka suuret silmälasit heijastavat ikkunoiden valoa. Hän on Paavo Haavikko. Haavikko, jota en vielä mitenkään osaa sanoa Paavoksi – Patesta nyt puhumattakaan – katsoo Suurpään tyhjää tuolia, kelloaan, ja sanoo minulle, että pyytäisin Suurpään heti hänen luokseen, kun tämä saapuu. Sitten Haavikko kertoo muutamin nopein sanoin, mitä minun pitäisi tehdä. Kaikkialle ympärilleni on kerätty ruskeissa kuorissa ja pahvilaatikoissa saapuneita käsikirjoituksia, niitä tuntuu olevan satoja, ja käy ilmi että onkin. Tehtäväni on nyt purkaa suma, saattaa niiden käsittely ajan tasalle eli lähettää vanhat ja jo vuosia maanneet pois, jos niistä ei löydy julkaistavaa, ja merkitä palautuspäivä diaarioon. Palautuskirje taas on mapitettava ja laitettava reikäkansioon aakosjärjestykseen.

Diario-sana hämmentää, mutta näen pöydällä paksun mustan kirjan, jonka kannessa on sama sana, vuosiluku 1967 ja jonne sinä vuonna saapuneita käsikirjoituksia on käsin merkitty ja niille annettu juoksunumero. Vanhempia diaarioita löytyy takaa hyllyköstä. Minun pitäisi etsiä palauttamani jostain niistä ja olla tarkka merkinnöissäni, koska diaariosta näkisi käsikirjoituksen saapumispäivän ja sitten palautuspäivämäärän. Vain muutaman käsikirjoituksen kohdalle saatan myöhemmin merkitä maagisen sanan: ”Otettu.”

Paitsi vanhan suman purkamista, saan huolekseni uuden tukkilautan vastaanottamisen. Kaikille vasta saapuneille antaisin nyt itse juoksunumeron. Tärkeä on kirjoittajan nimi ja vielä sitäkin tärkeämpi tarkka palautusosoite. Muutaman kuoren ja kenkälaatikkoon pakatun käsikirjoituksen numeroista näen, että käsikirjoituksia on tullut jonain vuonna yli 300. Pidän määrää käsittämättömän suurena tietämättä, että se on siitä vain kasvamaan päin.

Mistä aloitan, mitä teen, miten toimin, mitä sanon palautetulle? Pitäähän minun se jotenkin myös lukea, katsoa, ymmärtää? Manuksia on liikaa, olen niiden edessä jähmeänä kuin sfinksi. Ovi aukeaa, Suurpää saapuu. Kerron Haavikon terveiset ja Matti harmistuu, vetää kalossit jalastaan ja kii-ruhtaa taas pois, kohti Haavikon huonetta. Odotan häntä takaisin ja kun hän palaa, on ilme helpottunut, varmaan-kin siksi, että tapaaminen on ohitse. Suurpää muuttuu nyt itseksensä, mukavaksi Matiksi jolta riittää minulle leppoisia neuvoja.

Sellaisen avulla löytyy mappi, jossa valmiita kaavioita palautuskirjeisiin. Ne muistan yhä ulkoa. Kaikkein yksinkertaisin eli kustantamon silloisella koodikielellä ”K1” kuuluu näin: ”Olemme tutustuneet käsikirjoitukseenne. Se ei kuitenkaan täytä niitä vaatimuksia, joita julkaistavalle käsikirjoitukselle on asetettava, joten palautamme käsikirjoituksenne ohessa. Kiitämme teitä ystävällisestä tarjouksestanne. Kunnioittavasti KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA...” Ja sitten alle vielä päiväys ja versaalini alle nyt minun oma nimeni taas leipätekstillä: ”psta Hannu Mäkelä”.

Kaavio ”K2” on vähän pitempi ja suopeampi tyyliin ”käsikirjoituksessanne on jo hyvän kirjoittamisen tuntua, mutta siitä ei kuitenkaan vielä löydy sellaista näkemystä, hahmoa, joka julkaistavalta käsikirjoitukselta olisi edellytettävä.” Kaavioon K3 saisin jo kirjoittaa muutakin, henkilökohtaisempia lauseita, jotka käsikirjoituksen tarkemmin lukemalla osaisin siihen laittaa: ”Kerronnassa on jo paljon omaa otetta. Jos kuitenkin vielä kirjoitatte jotain, tutustuisimme uusiin teoksiinne mielellämme.” Mutta sellaiseen työhön minun ei vielä pitäisi ryhtyä. Hyvältä tuntuvat laittaisin erikseen ja lukisin ne alusta loppuun myöhemmin, mutta nyt

aivan tärkeintä on, että näistä jo vuosia maanneista manuksista päästäisi äkkiä eroon. Muistan tästä Anhavankin puhuneen. Paavo, kuten hän ystäväänsä luonnollisesti kutsuu, ei ehdi vastata puhelimeen, jossa häneltä tavan takaa tiukataan jo vuosia aiemmin lähetettyjen käsikirjoitusten kohtaloa. Hänellä riittää kuulemma muutakin mietittävää.

2

Jokaikinen päivä

NÄIN ALKAA arkinen aherrukseni Otavassa. Tulevista vuosista en tiedä, tiedän vain sen, että urakka johon nyt ryhdyn on kauhistuttavan suuri.

Työnnän Otavan leimalla varustetun Linen bank -liuskan koneeseen ja ryhdyn palautuspuuhiin. Silmäilen teoksen, haistelen ja maistelen sitä ja päädyn nopeisiin ratkaisuihin, koska muuten massa vain kasvaisi eikä pienenisi lainkaan.

Näin on, sillä lähetti tuo pöydälleni taas muutaman uuden, juuri postin mukana saapuneen käsikirjoituskuoren ja -paketin tuskaani kasvattamaan.

Miten voin luottaa omaan näkemykseeni, omiin silmiini? No, mitään muutakaan minulla ei ole. Jos teoksessa on muutama hyvä lause, ehkä kokonainen kappale, työnnän sen sivummalle parempaa aikaa odottamaan. Muille taas kirjoitan kaavan mukaisen KI-lähetteen. Helpompaa olisi, jos lähetekirje löytyisi valmiiksi painetussa muodossa nimikirjoituksineen kaikkineen, mutta kun puhun siitä, saan kuulla, että kustantamon politiikkana on, että jokainen lähetetty käsikirjoitus pitää hoitaa henkilökohtaisella otteella,

nimikirjoitus tehdään aidosti, muste- tai kuulakynällä. Se on kohteliasta vaivaa nähnyttä kirjoittajaa kohtaan. Onhan hän varmuudella myös kirjojen lukija ja ehken jopa niiden ostaja. Otava-nimen on lukijoitten silmissä säilyttävä hyvänä.

Kone rätisee, sormet uupuvat, mutta kun aikani istun, saan kymmenisen käsikirjoitusta valmiiksi palautuskuorineen tai postituslipukkeineen, jotka kiinnitän kuminauhoilla paksujen tai kansioihin pakattujen käsikirjoitusten päälle. Kannan pinon vuorostani kolmannen kerroksen lähetin pöydälle ja kun niitä päivien myötä valmistuu enemmän, opin puhelemella pyytämään, että jokapaikan joutomies Ropponen, jonka etunimeä Seppo en koskaan tule käyttämään, hakisi ne työntökärryillä postittamista varten. Kun Ropponen ensimmäisen kerran saapuu, hän esittäytyy, kuuntelee pyyntöni, tekee kunniaa paljaaseen päähän ja lähtee kärryineen kohti hissiä ja siitä eteenpäin sinne missä lähettämö kaduntasossa lähetteineen kaikkineen sijaitsee.

En pidä tästä työstä alkuun lainkaan, sillä muistan liiankin hyvin, miten minulle kävi Parosen käsikirjoituksen kanssa. Vaan mikä auttaa, luen, silmäilen, luaksin ja hylkään manuksen manuksen perään, jos kohta muutama saa armon ja päätyy hyllylle, jossa ovat 'myöhemmin käsiteltävät', sillä muistan toki ne varoituksen sanat joita sileästi hymyilevä Anhava minulle on ehtinyt tarjoilla: "Jos lähetät pois hyvän käsikirjoituksen ja se ilmestyy muualla, Paavo ei sellaisesta lainkaan pitäisi..." Mutta eteenpäin on päästävä ja niinpä taas luen käsikirjoituksen, taas hylkään sen muitta mutkitta, kirjoitan palautuskirjeen, kirjoitan osoitetiedot ruskeaan, Otavan leimalla varustettuun kuoreen, kostutan liiman kielelläni ja suljen kuoren. – Sen liiman maun tunnen suussani vieläkin.

Näin proosallisesti otan ensimmäiset askeleeni kustannustoimittajan uralla.

Pari päivää kuluu näin, sitten jo viikko, toinenkin. Kun puhelin soi, siellä on useimmiten jokin ihminen, jolla on käsikirjoitus, jonka hän haluaa toimittaa kustantamoon luettavaksi. Siihenkin keskusteluun syntyy kaava: kerron että otamme toki hänen manuksensa luettavaksemme; että käsittelyaika on keskimäärin kolmisen kuukautta; että palautamme käsikirjoituksen, jos palautusosoite on mukana ja emme voi ottaa sitä kustannettavaksemme. Ei, rahaa ei tarvita, me hoidamme ne kulut. Kyllä, otamme varmasti yhteyttä. Kyllä, käsikirjoitus ei huku, yritämme pitää siitä huolen.

Ja tähän puhelu joskus päättyy. Mutta on toinenkin tie, johon keskustelu johtaa ja jota yritän lyhyen kokemuksen perusteella jo hillitä. Ei, tänne ei tarvitse tulla itse, varminta on postittaa teos ja kirjata se, sanon sitten tiukasti, kun sitä kysytään. Mutta tähän ei moni usko. Ja niin oveen koputetaan ja sisään tulee joku käsikirjoituksen tuoja, joka haluaa luovuttaa teoksensa henkilökohtaisesti saadakseen sen todella perille ja nähdäkseen millaisen ihmisen hoteisiin se joutuu – arvattavasti myös hyvän vaikutuksen tehdäkseen.

Me emme lue ihmisiä ja heidän käytöstään, vaan käsikirjoituksia, tekee mieleni sanoa. Mutten sano, vaan alistun ja tiedän, että ihminen, joka istuu tuoliin pöytäni viereen ja alkaa puhua, ei lähde siitä heti, vaan vasta viidentoista minuutin kuluttua, jos silloinkaan. Kun puolisen tuntia on kulunut ja ihminen istuu siinä yhä, on ryhdyttävä käyttämään järeämpiä keinoja kuin vain sanomalla, että kiitos siitä että saavuitte ja palaamme kyllä mahdollisimman pian asiaan. Kun sekään ei auta, minun on keksittävä milloin mikin kokous tai tapaaminen ja suorastaan hengen voimin

ja omalla esimerkillä nostatettava ihminen tuolista ja toimittava käytävään oman lähtöni imussa. Sitten katson, että hän varmasti menee portaikkoon tai hissiin ja vasta kun sen näen, voin rauhallisin mielin palata takaisin huoneeseeni Olympia-konetta takomaan.

Pian tajuan, etten millään ehdi lukea vähänkin hyviltä tuntuvia käsikirjoituksia virka-aikana, sillä puhelin, ihmiset ja kokoukset rikkovat päivää tavan takaa. Siitä seuraa, että hankin suurpääläisen nahkasalkun, johon sujautan vähintäänkin pari niistä käsikirjoituksista, jotka olen päättänyt kunnolla lukea. Salkku on suuri ja tuoksu alkuun oikealta nahalta, ja siinä on jopa lukot, joita tosin en koskaan käytä, koska olen varma siitä, että hukkaisin heti niin pienet avaimet. Ne manukset lukisin sitten rauhassa kotona, kunhan sinne joskus illansuussa viimein taas pääsisin palaamaan.

Päivän kulku alkaa sujua ennakoidusti, mutta aina satuu ja tapahtuu. Varsinkin Haavikko on arvaamaton. Hän on laiha ja nopea varjo, joka kulkee tuulen lailla käytävillä ja jonka askeleista kuulee ehkä vain viimeiset ennen kuin ovi jo koputtamatta aukeaa ja Haavikko ilmestyy huoneeseen. Hän katsoo ja tekee usein pelkällä ruumiin kielellään selväksi sen, onko kyseessä hyvä vai hankala asia. Hyviä asioita ei juuri olekaan, hankalia talossa taas tuntuu riittävän. Muutenkaan Haavikko ei puhu paljoa, hän katsoo vain, vilkaisee, sanoo sitten sanan ja toisenkin epäselvästi, puhuu kryptisesti ja nieleskellen, mutta silti minun on heti ymmärrettävä mistä on kysymys.

Ihme kyllä totun siihen piankin ja myös siihen, että lähetti kantaa pöydälleni jatkuvalla syötöllä ruskeita reikäkuoria, joihin Haavikko on laittanut itselleen saapuneita kyselyitä tai muita kirjeitä, joihin hän kirjoittaa muutaman sanan tai

jopa lauseen ja pyytää minua luonnostelevaan kirjeeseen vastauksen. Hänen käsialansa on hämähäkinverkkoa, josta minun on toisen hämähäkin lailla heti tajuttava sen värähtelevä sisältö ja ryhdyttävä saman tien toimeen.

Samun tien tarkoittaa sekin aivan heti: muut työt on jätettävä, vastaus tehtävä, reikäkuori vietävä lähetin pöydälle. Hyvin nopeasti ymmärrän, että Haavikolle on missään olosuhteissa lähes mahdoton sanoa ei. Tajuan myös, ettei hän pidä viivytelystä. Jos hän on itse nopea ja ymmärtää kaiken sekunnin murto-osassa, muidenkin on oltava sellaisia.

Suurpää, jolle Otava on ollut toinen koti, kiusaantuu Haavikon johtamistyylistä selvästi; hänen kasvoistaan näkee, että tällainen ei miellytä. En tiedä heidän keskustelujensa sävyistä sen enempää, mutta jotain Matin käytöksestä heijastuu. Ymmärrän, että Matin täytyy tavan takaa tehdä tiliä tekemisistään ja työnsä edistymisestä. Matti on toisentyypinen, kuin toista sukupolvea, vaikka on Haavikkoa nuorempi. Hän aloittaa päivänsä tavoillaan, käynnistyy kuin vanha dieseli, kuhkii, sytyttää piipun, sorvaa lauseen, alkaa kirjoittaa ja mieltii ja pääsee kyllä sitten hyvinkin asiaan. Hänen pääasiallisena tehtävänä on saattaa ajan tasalle teos Maailman kirjat ja kirjailijat ja siihen hän aamusta ryhtyy, työntää aina uuden kartonginpalasen koneeseen. Jos-tain syystä hän käyttää nimenomaan ohutta ja pienikokoista pahvia; kirjoittaa siihen lauseen pari, puolet kolmannelta, mutta sitten jotain muuta tulee ja Matti lähtee toiselle asialle jättäen kartongin kiemuraan kumitelan ympärille. Siinä se rauhassa ja hitaasti jäykistyen odottaa hänen paluutaan.

Yksi on varmaa, tauoista me kaikki yritämme pitää kiinni. Kun ensimmäinen kahvitauko, tuo aina puoleksi tunniksi venyvä viisitoistaminuuttinen koittaa, nousen minäkin ja

kuljen Matin perässä kadun toisella puolella sijaitsevaan Liukon baariin, jossa myyntimies, kirjakauppaedustaja Antero Pekkanen tuntuu asuvan ja jossa hän yhä aina pelaa iänikuista pajatsoaan.

Myös Liukon baariin kuuluu Uudenmaankadun liikenne ja ovi avautuukin tavan takaa pääasiassa otavalaisten tullessa sisään ja lähtiessä takaisin työpaikalle. Firma ei katoa minnekään, niin isoista kivimöhkäleistä se tuntuu rakentuneen, eikä sitä myöskään pääse karkuun, näkyyhän julksivu Liukon suuresta lasi-ikkunasta. Juon kupin myrkkukahvia ennestäänkin jo kiusattuun vatsaani ja katson kuinka puolukkapiirakka taas kerran katoaa Suurpään suuhun. Kun ruokatunti sitten alkaa, Matti lähtee usein syömään kotiin, koska asuu Eirassa, Otavan lähellä. Kustantamossa ei ole ruokalaa ja siksi itse ostan jotain sämpylän ja makkaran-kaltaista kaupasta ja syön sitä usein huoneessamme, ellen kuljeskele kaupungilla ja joskus Kauppatorillakin, ihan vain merta ja lokkien lentoa katsoakseni. Minkäänlaista halua mennä syömään johonkin lähiseudun kuppiloista tai ravintoloista ei minulla vielä ole.

Hyvin pian näen, että mahdollisuuksia on muitakin kuin baarissa istuskelu, varsinkin kun ajasta alkaa olla ainainen pula. Hankin siksi vedenkeitin ja alan juoda kahvia tai teetä myös muulloin eli aina kun tekee mieli. Vedenkeitin on suuri ja vettä riittää moneen lähtöön. Minulla on säilössä murukahvia ja pussiteetä, joita kumpiakin löytyy Annan-kadun nurkkakaupasta. Hyviltä ne juomat eivät maistu mutta sille on mahdoton voida mitään; parempaan ei ole varaa. Teestä ei pussin antama paperinmaku tunnu katoavan sittenkään, vaikka lappaan mukiin sokeria toisen mokoman maun peittämiseksi.

Juomisen aikana hengähdän, ellei puhelin soi ja sitten hakkaan taas konetta savuke suupielessä, niin että sormenpäät kipeytyvät. Olympia-kone täyttyy tupakantuhkasta ja heiluttaa heiveröistä kirjoituspöytää ison pöydän sivulla ja jyskää kuin käytävän päästä metallilatomon vierestä löytyvä tiikelipaino.

Myös sinne kirjanvalmistuksen keskiöön minut tavan takaa pyydetään ja suorastaan haetaan, koska siellä ladotaan syksyn kirjoja. Minä en niitä tunne paitsi ennakkotiedoista, mutta pulmia joudun silti selvittämään, jos Suurpäättä ei saada kiinni. Vaikeuksia tuottavat varsinkin runokokoelmat, joissa on liian pitkät rivit. Kun rivi putoaa oikeasta laidasta alas, ja siirtyy vielä seuraavalle sivulle, joka muuten jää tyhjäksi, siitä tulee äpärä. Sellaisen termin opin. Latoja tahtoo että teen riveistä kunnollisia ja surmaan äpäret ja niin minun on tehtävä, katsottava, että kaikki on kohdallaan. Onneksi en ole katolilainen. Kokoelmaa en ole nähnyt, mutta luen lauseet ja yritän tajuta, mitä niillä on tarkoitettu, mikä rivimuutos tukee runon rytmiä. Sanon mielipiteeni ja latoja kiittää ja alkaa taas etsiä kastistaan kirjasimia, joita asetellaan uusiksi riveiksi.

Tuijotan hänen työtään hetken lumoutuneena. Gutenbergin henki leijuu yhä latomossa. Miten jokin ikivanha keksintö onkin voinut pitää pintansa niin monta sataa vuotta. Mutta ihailuun ja ihmettelyyn ei ole aikaa, on kiireen vilkkaa palattava käytävää pitkin takaisin huoneeseen. Enkä saavu hetkeäkään liian myöhään, Haavikko on kohta ovella ja katsoo taas mitä teemme. Yksi silmäys riittää ja hän katoaa niinkuin ei olisi paikalla käynytäkään. Minun on hetkittäin mahdollon ymmärtää, että kyseessä on sama mies, jonka runoudesta olen ollut lumoutunut murrosiästä alkaen

Kiehtova kuvaus suomalaisesta kustannusmaailmasta ja kirjailijoista.

Kun Hannu Mäkelä vuonna 1967 aloittaa kustannustoimitajana Otavassa, se paljastuu konkurssikypsäksi yritykseksi. Kriisiä ratkaisemaan ja saneeraamaan on jo kutsuttu runoilija Paavo Haavikko, joka ymmärtää erityisesti myös taloutta.

Mäkelän tehtäväksi jää Haavikon alaisena tämän kiireiden tähden pitää kotimaisen kaunokirjallisuuden julkaisuohjelmaa elinvoimaisena ja kiinnostavana. Tuomas Anhavan ja hänen vaimonsa Helenan panos on siinä todella merkittävä. Uusia kirjailijoita etsitään kuumeisesti. Hiljalleen kustantamo saadaan jaloilleen.

Mäkelä piirtää kymmeniä hienoja henkilökuvia kotimaisen kirjallisuuden tekijöistä. Niitä riittää Kersti Bergrothista Alex Matsoniin, Antti Hyrystä Pentti Saarikoskeen, Maila Pyllkösestä Hannu Salakkaan, Erno Paasilinnasta Lassi Nummeen, Laila Hietamiehestä Antti Tuuriin. Teos kuvaa valaisevasti myös työelämän ja kustantamisen muutosta. Kun Mäkelä menee Otavaan, on se vielä gutenbergiläinen yritys painotekniikkaa myöten. Kun hän vuoden 1986 lopussa lähtee, on kaikki silläkin saralla jo muuttunut – 2000-luvun nykyisyydestä puhumattakaan.

